

جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

تصویب نامه هیئت وزیران

بسمه تعالی

«با صلوات بر محمد و آل محمد»

وزارت جهاد کشاورزی - وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

وزارت راه و شهرسازی - سازمان حفاظت محیط زیست - سازمان برنامه و بودجه کشور

هیئت وزیران در جلسه ۱۴۰۴/۷/۲۷ به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی با همکاری سازمان برنامه و بودجه کشور و سایر دستگاه‌های اجرایی ذی ربط و به استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در اجرای ماده (۶) آیین نامه اجرایی قانون حفاظت از خاک موضوع تصویب نامه شماره ۱۹۸۶۵۳/ت/۵۸۳۳۱ هـ مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۳۰، شیوه نامه تعیین مصادیق تخریب خاک را به شرح زیر تصویب کرد:

شیوه نامه تعیین مصادیق تخریب خاک

ماده ۱- در این شیوه نامه، اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند و سایر اصطلاحات به کار رفته در این شیوه نامه، تابع تعاریف مندرج در قانون حفاظت از خاک مصوب ۱۳۹۸ و آیین نامه اجرایی آن موضوع تصویب نامه شماره ۱۹۸۶۵۳/ت/۵۸۳۳۱ هـ مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۳۰ می‌باشد:

۱- قانون: قانون حفاظت از خاک مصوب ۱۳۹۸.

۲- وزارت: وزارت جهاد کشاورزی.

۳- کاربری اراضی: نوع استفاده و بهره‌برداری از اراضی بر اساس مجوزها و طرح‌های مصوب.

۴- تخریب خاک: کاهش توان تولید زیستی یا اقتصادی خاک یا ترکیبی از هر دو که ناشی از فعالیت‌های انسانی و شیوه‌های مختلف بهره‌برداری از خاک می‌باشد و به تفکیک کاربری‌های مختلف تعیین می‌شود.

۵- آلودگی خاک: آمیختن یک یا چند ماده خارجی به خاک یا پخش آن‌ها بر سطح خاک به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی یا زیستی آن را به نحوی تغییر دهد که برای انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان و یا آثار و ابنیه زیان‌آور باشد. این تعریف، آلودگی پوشش‌های آبرفتی و سنگی سطح زمین را نیز در بر می‌گیرد.

جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

تصویب نامه هیئت وزیران

۱۴۷۳۶۳

شماره / ت ۶۴۱۱۵ هـ

تاریخ

۱۴۰۴ / ۸ / ۰۵

۶- **کیفیت خاک:** توانایی دائم خاک به عنوان یک سامانه حیاتی زنده در داخل زیست بوم و تحت بهره برداری های متفاوت به ترتیبی که علاوه بر حفظ توان تولید زیستی، بتواند کیفیت آب و هوا را بهبود بخشد و همچنین تأمین کننده سلامت انسان، گیاه و حیوان باشد.

۷- **بازسازی خاک:** مجموعه فعالیت هایی که موجب بهبود و بازگشت شرایط فیزیکی، شیمیایی و زیستی خاک های آلوده و تخریب شده به وضعیت قبل از آن می شود.

۸- **فرسایش خاک:** جدا شدن ذرات خاک از محل خود، جابجایی، انتقال و ترسیب آن توسط عوامل طبیعی و انسانی.

۹- **فشردگی خاک:** کاهش خلل و فرج (منافذ) خاک از طریق تخریب ساختمان خاک که منجر به افزایش جرم مخصوص ظاهری خاک (وزن در واحد حجم) در لایه سطحی و یا تشکیل سخت لایه در لایه های زیرین خاک می شود.

۱۰- **اندود کردن خاک:** پوشاندن دائمی سطح خاک با مواد غیر قابل نفوذ در اثر اقداماتی همچون ساخت و ساز، آسفالت یا بتن کردن، ریختن نخاله و مصالح یا مواد شیمیایی و مصنوعی.

۱۱- **ماندابی شدن خاک:** اشباع شدن خاک و یا جمع شدن آب، زهاب، فاضلاب و پساب در خاک در اثر فعالیت های انسانی که سبب کاهش کیفیت خاک می شود.

۱۲- **شور شدن خاک:** تجمع بیش از حد املاح محلول در لایه سطحی خاک به نحوی که سبب کاهش کیفیت خاک می شود.

۱۳- **سدیمی شدن خاک:** افزایش غلظت یون سدیم در محلول خاک نسبت به دیگر کاتیون ها به ویژه کلسیم و منیزیم به نحوی که سبب کاهش کیفیت خاک شود.

۱۴- **شور - سدیمی شدن خاک:** تجمع بیش از حد املاح محلول همراه با افزایش غلظت سدیم نسبت به دیگر کاتیون ها به نحوی که سبب کاهش کیفیت خاک شود.

۱۵- **اسیدی شدن شدید خاک:** کاهش واکنش شیمیایی (pH) خاک به کمتر از (۵)، ناشی از فعالیت های انسانی به نحوی که سبب کاهش کیفیت خاک شود.

۱۶- **کاهش مواد آلی خاک:** کم شدن اندوخته مواد آلی نسبت به میزان اولیه آن در خاک.

۱۷- **کاهش حاصل خیزی خاک:** کاهش توان خاک در فراهمی عناصر غذایی قابل استفاده گیاه و فراهم کردن شرایط مطلوب برای رشد گیاه.

۱۸- **جابجایی خاک:** به هم خوردگی، برداشت و انتقال خاک ناشی از فعالیت های انسانی.

جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

تصویب نامه هیئت وزیران

۱۲۷۳۶۳

شماره / ت ۶۴۱۱۵ هـ

تاریخ / ۱۴۰۴ / ۸ / ۵

ماده ۲- انواع مصادیق تخریب خاک به تفکیک کاربری‌های مختلف به شرح جدول زیر می‌باشد:

ردیف	نوع تخریب	معیار (مرجع)	کاربری که تخریب در آن موضوعیت دارد.
۱	فرسایش خاک	گزارش طرح ملی تدقیق ارقام فرسایش آبی و تعیین مقدار مجاز آن در کشور (شماره ثبت: ۵۰۲۸۸- سال ۱۳۹۵) و آخرین به‌روزرسانی آن	تمامی کاربری‌ها
۲	شور، سدیمی یا شور - سدیمی شدن خاک	درجه شوری و سدیمی شدن خاک (طبق ضابطه ۲۵۵ سازمان برنامه و بودجه کشور و اصلاحات بعدی آن)	
۳	اندود کردن خاک	در هر مساحتی براساس ارزیابی میدانی (عدم نیاز به معیار و مرجع)	
۴	جابه‌جایی خاک	دستورالعمل ماده (۲۵) آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت خاک (پس از تصویب)	
۵	آلودگی خاک	بر اساس قوانین و مقررات مربوط	طبق قانون حفاظت از خاک

تبصره ۱- در کلیه مصادیق تخریب خاک و عوامل محرکه کاهش کیفیت و تسهیل در تخریب خاک، صرفاً تخریب ناشی از فعالیت‌های انسانی مدنظر است.

تبصره ۲- نوع کاربری مجاز زمین در داخل محدوده شهرها و روستاها طبق طرح جامع و تفصیلی و هادی مصوب و در خارج از محدوده فوق، با رعایت اسناد و احکام طرح‌های توسعه و عمران و سایر مجوزهای قانونی و طرح مصوب موضوع قرارداد واگذاری اراضی ملی و دولتی و مجوزهای صادره موضوع قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها مصوب ۱۳۷۴ (در اراضی مستثنیات) می‌باشد.

تبصره ۳- اندود کردن خاک در کاربری‌های کشاورزی و منابع طبیعی در هر سطحی غیر مجاز و مصداق تخریب خاک است. در کاربری کشاورزی، در موارد ضروری که منجر به اندود کردن خاک می‌شود، تشخیص و اعطای مجوز مطابق تبصره (۱) ماده (۱) قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها مصوب ۱۳۷۴ و در مورد اراضی ملی مطابق طرح مصوب موضوع قرارداد واگذاری خواهد بود. اندود کردن خاک در کاربری‌های مجاز صنعتی، معدنی، امور زیربنایی، مسکونی و خدماتی با رعایت تبصره (۲) این ماده، مصداق تخریب خاک موضوع این شیوه‌نامه نیست.

تبصره ۴- جابه‌جایی خاک به خارج از محدوده کاربری مجاز و بدون رعایت ضوابط و مقررات و اماکن تعیین شده متناسب با نوع کاربری، مصداق تخریب خاک است.

جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

تصویب نامه هیئت وزیران

شماره ۱۲۷۳۶۳
تاریخ ۱۴۰۴ / ۸ / ۵
ت ۶۴۱۱۵ هـ

ماده ۳- وقوع هر یک از رویدادهای موضوع جدول زیر برای کاربری‌های ذکر شده، عوامل محرکه کاهش کیفیت و تسهیل در تخریب خاک محسوب می‌شوند و وزارت موظف است با همکاری کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ با استفاده از ظرفیت‌های آموزشی، ترویجی و فرهنگ‌سازی مدیریت بهینه خاک و نیز با بهره‌گیری از ابزارهای تشویقی در اختیار، وقوع این موارد را کاهش دهد:

ردیف	رویدادهای محدود کننده	کاربری که در آن موضوعیت دارد
۱	فرسایش ناشی از شخم	کاربری‌های کشاورزی
۲	فشردگی خاک	کاربری‌های کشاورزی و منابع طبیعی
۳	ماندابی شدن خاک	کاربری‌های کشاورزی (به غیر از اراضی شالیزاری) و منابع طبیعی
۴	اسیدی شدن شدید خاک	کاربری‌های کشاورزی و منابع طبیعی به جز باغات چای
۵	کاهش مواد آلی خاک	کاربری‌های کشاورزی و منابع طبیعی
۶	کاهش حاصل خیزی خاک	کاربری‌های کشاورزی و منابع طبیعی

ماده ۴- مرجع تشخیص کلیه مصادیق تخریب خاک موضوع این شیوه‌نامه به غیر از آلودگی خاک، وزارت است.

ماده ۵- مطابق بند (۴) ماده (۱۵) آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت از خاک موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۹۸۶۵۳/ت ۵۸۳۳۱ هـ مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۳۰، وزارت ظرف (۲) سال، ضمن تعیین حد قابل تحمل فرسایش خاک در مناطق و کاربری‌های مختلف اراضی و در نواحی مختلف اقلیمی و رویشگاهی کشور، حد فرسایش قابل تحمل را به‌روز رسانی و دستورالعمل اجرایی مربوط را تدوین می‌نماید.

ماده ۶- تولید رسوب و بروز خسارت ناشی از فرسایش خاک در خارج از محدوده کاربری مجاز که بدون رعایت اقدامات حفاظت خاک در آن محدوده (از جمله عدم ایجاد بند یا پشته در خروجی یا عدم استفاده از بادشکن) به‌ویژه در مرحله آماده‌سازی زمین برای اجرای طرح مصوب ایجاد می‌شود، مصداق تخریب خاک است.

ماده ۷- طرح‌های عمرانی مصوب وزارت که در راستای افزایش بهره‌وری آب و خاک و کشاورزی اجرا می‌شوند، مشمول مصادیق تخریب خاک موضوع این شیوه‌نامه نیستند.

ماده ۸- تشخیص وقوع تخریب خاک، میزان، شدت و اندازه تخریب آن برای هر یک از انواع مصادیق تخریب خاک مندرج در جدول موضوع ماده (۲) این شیوه‌نامه، با بررسی شواهد و مستندات از طریق ارزیابی میدانی، تعیین وسعت تخریب (که بر اساس مساحت یا حجمی از خاک که تخریب مستقیماً در آن اتفاق افتاده است)، تعیین شکل وقوع (تدریجی یا ناگهانی) و عنداللزوم با نمونه‌برداری در محدوده مورد نظر و اندازه‌گیری ویژگی‌های شاخص، مقایسه ویژگی‌های مذکور با اطلاعات شاخص در موقعیت هدف پیش از تخریب (در صورت وجود داده)، یا با حد مجاز آن در منطقه مورد نظر، توسط گروه ارزیابی به تشخیص وزارت انجام می‌شود.

تبصره ۱- در صورت وقوع بیش از یک نوع تخریب در هر محدوده، انواع مصادیق تخریب خاک به صورت مجزا در کاربرگ جداگانه، ارزیابی و مجموع خسارت‌ها تعیین خواهد شد.

تبصره ۲- در صورتی که داده و یا اطلاعات شاخص پیش از تخریب در موقعیت هدف وجود نداشته باشد، ویژگی یا شاخص‌ها تا نزدیک‌ترین خاک منطقه که دارای تیپ خاک (واحد خاک) یکسان بوده اما در آن تخریب اتفاق نیفتاده باشد، اندازه‌گیری و مقایسه می‌شوند.

ماده ۹- سازمان حفاظت محیط زیست مسئولیت تشخیص و اقدامات قانونی در زمینه آلودگی خاک مطابق با قانون حفاظت از خاک مصوب ۱۳۹۸ و با رعایت سایر قوانین و مقررات مربوط را برعهده دارد.

محمد رضا عارف
معاون اول رئیس جمهور

رونوشت به دفتر مقام معظم رهبری، دفتر رئیس جمهور، دفتر رئیس مجلس شورای اسلامی، دفتر رئیس قوه قضاییه، دفتر معاون اول رئیس جمهور، دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام، دبیرخانه ستاد کل نیروهای مسلح، دیوان محاسبات کشور، دیوان عدالت اداری، سازمان بازرسی کل کشور، معاونت‌های قوانین و نظارت مجلس شورای اسلامی، امور تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات دولتی، معاونت‌های رئیس جمهور، نهادهای انقلاب اسلامی، روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت و دفتر هیئت دولت.

(۲۰۳۹۳۰۱۱)